

PAPER DETAILS

TITLE: Panel Veri Yaklasimi Altinda Gümrük Birliği Anlasmasinın İmalat Sanayine Etkilerinin Bir Analizi.

AUTHORS: H Mahir FISUNOGLU,Fatih YÜCEL

PAGES: 1-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184949>

PANEL VERİ YAKLAŞIMI ALTINDA GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASININ TÜRK İMALAT SANAYİNE ETKİLERİNİN BİR ANALİZİ¹

H. Mahir FİSUNOĞLU*

Fatih YÜCEL **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin seçilmiş 12 AB üyesi (Danimarka, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya ve İngiltere) arasındaki sektörel dış ticarete, Gümrük Birliği Anlaşması'nın etkileri incelemek, buradan hareketle, ülke ve sektör ayrışmaları yapmak ve Türkiye'nin bu ülkelerle dış ticaretinde etkili ülke ve stratejik sektörleri belirlemeye çalışmaktır. Bu doğrultuda, 1988-2002 dönemine ait ithalat ve ihracat verileri Panel Veri Yöntemi kullanılarak test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Birliği, Avrupa Birliği, Panel Veri Modelleri

AN ANALYSIS OF THE ECONOMIC EFFECTS OF CUSTOM UNION AGREEMENT ON TURKISH MANUFACTURING INDUSTRY UNDER THE PANEL DATA APPROACH

ABSTRACT

In this study is *i*) to test the effects of Customs Union Agreement on Turkey's general and sectoral foreign trade with the 12 chosen EU countries (Denmark, Belux -Belgium and Luxembourg-, Netherlands, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Portugal, Spain, and the United Kingdom) and *ii*) to perform detection of the effective country and strategic sector in Turkey's sectoral foreign trade with 12 EU countries by means of country and sector separation (separability). In that direction, data of import and export on the Turkish manufacturing industry between periods 1988-2002 are tested by using panel data method.

Keywords: Customs Union, European Union, Panel Data Models.

¹ Bu makale, Çukurova Üniversitesi SBE İktisat Doktora programında Haziran 2006'da kabul edilmiş aynı başlıklı Doktora Tezi'nden özetlenmiştir. Bu nedenle analizde kullanılan veri seti güncellenmemiş aslına bağlı kalmıştır. Makalede verilmiş olan analiz tabloları makale formatına göre kısaltılmıştır. Tablo ve diğer açıklamalarla ilgili detaylı bilgi için anılan Doktora Tezi'ne bakılabilir.

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, fisunogl@cu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, fatihyucel@nigde.edu.tr

GİRİŞ

20. yüzyılın son yarısında her ülke rekabetten korunabilmek ve dünya çapında çeşitli zamanlarda ekonomik bütünü ya ticaretinde önemli değişimler ya ticaret politikalarını yeniden düzenlemek kotalar giderek azalmış, serbest ticaret ortamı oluşmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ticaretinde çok yönlü denkleşmeye giren ekonomik bütünleşme sürecine giren dünya, 1945'ten itibaren bir dizi bağlamda ortaya çıkan organizasyonlar ve anlaşmalarla, 1994'te imzalanmış ve uygulanan Gümrük Birliği (GB) ile ticaretin meyi kendi içinde başarabilmiştir. Bu bağlamda birliğe tam üye olarak katılabilmek

Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği Anlaşması'nın, Bu anlaşmayla Türkiye AB'nden ithal etmesi vergi ve tarifeleri sıfıra indirmişti. Bu ürünler bu anlaşmanın dışında tutulmuş ve üçüncü ülkelerle olan ticaretinde ayrı olarak, Türkiye'nin dış ticaretinin serbest Tarifeler Sistemine tam uyumunu sağlamak amacıyla ilgili olarak belirtilmesi gerekli anlaşmasına taraf olan ilk ülke olmuştur.

Çalışmanın amacı, Türkiye ile Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren anlaşma edilmesinde ve bu doğrultuda ülke ve sektörel dış ticaretinde etkili ülke ve lama kısmında dikkate alınan AB ile AB arasındaki Gümrük Birliği (GB) öncesi) AB'ne dahil olan ülkelerle

Sabit etkiler Panel Veri Yöntemi ile seçilmiş AB ülkeleriyle olan imalat sanayi sektörü seçim kriterimiz varsayımı altında analiz edilmiştir. Bu çalışmanın kapsamı, Türkiye'nin tamamını kapsamaktadır. Aynı zamanda verileri de örneklemden tesadüfi olarak seçilmiştir. (Rev.3'e göre) çalışmada tek yönlü ve çok yönlü modeller üç yaklaşıma göre kullanılmıştır. döviz kuru ve gelir esneklikleri ile ilgili genişletilmiş modeller, üçüncü ülkelerle birden fazla sonuca ulaşmak mümkün değildir. için kullanılan kukla değişkenler ticaretler ve sektörler arası farklılıklar incelenmiştir.

Konu ile ilgili şu ana kadar yapılmış olan literatürle karşılaştırıldığında, GB etkisinin sektör ve ülke bazında ayrıştırılmasına olanak veren bir yöntem kullanması açısından bu çalışmanın literatüre yeni bir katkı yapacağı düşünülmektedir.

1. GÜMRÜK BİRLİĞİ VE ETKİLERİ ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI

İktisat literatüründe AB ile GB'nin Türkiye ekonomisi üzerine olası etkileri inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda kullanılan ekonometrik yöntemler, modeller, değişkenler, örneklemeler ve dönemler arasındaki farklılıklar nedeniyle ulaşılan sonuçlar çeşitlilikler göstermektedir. Bu noktada, bu çalışmada kullanılan amaç, yöntem ve sistematige benzer ve paralel olan bazı çalışmalar şu şekilde özetlenebilir.

Mihçı ve Akkakoyunlu-Wigley, 1994-1998 dönemi imalat sanayi 12 alt sektörü için panel veri yöntemi ile yaptıkları çalışmalarında GB sonrasında AB ülkeleriyle olan dış ticarete hacmin genel olarak arttığı bu durumun imalat sanayi sektörlerinde rekabetçi etki yarattığı, ancak, sektörel ihracattaki artışın fiyat-maliyet marjlarını artırıcı etki yaptığı genel olarak bu durumlarında refah artırıcı etki olmadığı gibi bir sonucu ortaya net olarak koymayacağı aksine dış ticaret hacmindeki artış fiyat-maliyet marjları kanalıyla refah artırıcı bir etki yaratmasa bile, artan mal çeşitliliği etkisi, yeniden yapılanma etkisi, piyasa bütünleşmesi etkisi ve büyüme etkisi yoluyla refahı artırabileceği bulgusuna ulaşmışlardır.

Neyaptı vd.(2003), çalışmalarında Çalışmada Türkiye ve 15 AB üyesi ülke arasındaki dış ticaret ilişkisinde GB'nin etkisi 1980-2001 dönemi için dengelenmemiş (unbalanced) panel veri kullanılarak yaptıkları ithalat ve ihracat talep fonksiyonları tahmin analizi sonucuna göre; Türkiye ile AB arasındaki GB anlaşması ticaret hacmini artırmıştır. Buna ek olarak ticaret üzerindeki gelir etkisi GB dönemi boyunca düşmüştür. Bununla birlikte, Türkiye'den AB'ye ihracat, GB döneminde reel döviz kuru dalgalanmalarına duyarlı iken ithalat için böyle bir durumun olmadığı not edilmiştir.

Erzan ve Filiztekin (1997) çalışmada Panel Veri yöntemi kullanarak GB'nin sektörel etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak modeldeki değişkenlerin küçük firmalar için katma değer büyüme oranına istatistiksel olarak anlamlı etkilerinin olduğu ancak orta ve büyük ölçekli firmalar için istatistiksel olarak anlamlı bir etkinin yakalanmadığı gözlenmektedir. Küçük ölçekli firmalar üzerindeki bu etkinin eksi yönde olduğu göz önüne alınırsa bu firmaların ekonomik ortamdaki bu değişikliklerden olumsuz yönde etkilendikleri sonucuna varılabilir. Üretkenlik açısından ise hiçbir grup için anlamlı bir etki yakalanmamıştır.

Filiztekin (2000), çalışmasında yaptığı analizler sonucunda ulaştığı bulgular şunlardır; üretkenlik büyümesi ve ticaret payı istatistiksel olarak anlamlı bir gelişme göstermiştir. İhracattan ziyade ithalatta artış sayesinde ekonomik performansın olumlu olduğu görülmüştür. Ancak, düşük teknoloji ürünlerin farklı sektörlerle ayrışma konusunda açık bir sonuç elde edilememiştir.

Mercenier ve Yeldan (1997), Dönemlerarası HGDM kullanılarak yapılan çalışmada iki farklı ticaret birliğinin analizi yapılmıştır. Birincisi, AB ile GB girme yükümlülüğü diğeri de Türkiye'nin Avrupa Tek Piyasasına (ATP) katılma.. Bu modelde, oligopolistik piyasa yapısı, firma düzeyinde ürün farklılaştırmasının varlığı ve artan

ölçek teknolojileri getirisine sahip içerilmiştir. GB'nin Türk ekonomisi le güçlü biçimde olumsuz refah yorumla, yapılan analiz sonu GB olarak ifade edilmiştir. Ancak AB pozitif olacağı belirtilmiştir.

Harrison, Rutherford ve Tar katma değer ve istihdam, kamu üzerine etkilerini ölçmek için statil da, Türkiye'nin, GB'den yıllık olar gi tahmin edilmiştir. Buradan şu so geliştirilmesiyle GB anlaşmasında önemli tehdit Türk endüstrisinin ol sız olarak maruz kalabileceğidir. I teşviklerinin azaltılması gösterilme olan ilişkisinin tarihsel analizi yap munu sağlamalarıyla gelirlerinin ar

Harrison, Rutherford ve Tarr larak küçük açık ekonominin stat Avrupa Topluluğu (AT)'nun Ortak rılması olarak alınmıştır. Genel ol de olsa faydalı etki yaptığını iddia için, ihracat teşvik politikalarının etmek için de hem tarifelerin hem o yapmışlardır.

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI VE TİCARETİNE ETKİLERİ

GB'nin ortaya çıkardığı rekata şen üretim ölçekleri ve yapısına pa ihracatımızda ürün kompozisyonu demir çelik gibi geleneksel mal ko rikli makine cihazlar gibi katma de sinde önemli yer tutan sektörlerin sektörlerde gerek Avrupa gerekse gelişme göstermiştir. Fakat tekstil lemiştir.

Türk dış ticaretinin yaklaşık dır. İmalat sanayinde ticaretin olu düzeyine sahip tekstil ve giyim gi iletişim ekipmanları ve otomotiv yoğunlaşmıştır (Togan, 2004, s.10

Tablo 1. Belirli İmalat Sektörlerinde AB Payları

İHRACAT								
	Tekstil ve Giyim		Demir-Çelik		84,85,87. Fasıllar*		Sanayi Ürünleri	
	Pay (%)	P.Değ.(%)	Pay (%)	P.Değ.(%)	Pay (%)	P.Değ.(%)	Pay (%)	P.Değ.(%)
1993	50,4	-	1,8	-	8,0	-	20,6	-
1994	48,1	8,3	3,4	120,1	9,1	28,5	19,4	6,6
1995	48,3	29,0	4,6	72,0	11,2	58,4	18,2	20,6
1996	49,0	5,7	3,6	-16,7	13,0	21,4	18,3	4,6
1997	48,4	4,8	5,1	48,0	12,7	3,0	17,2	0,0
1998	47,9	9,0	5,2	13,0	15,4	34,4	17,1	9,4
1999	44,3	-1,6	5,7	16,4	18,9	29,9	17,9	11,0
2000	44,6	1,7	6,3	10,9	19,7	5,9	18,8	6,6
2001	41,6	3,6	6,2	9,9	23,3	31,0	18,6	9,6
2002	41,3	13,8	5,1	-6,0	26,7	31,2	18,1	11,6
2003	39,1	25,4	5,9	53,0	29,0	44,2	17,9	31,4
2004*	30,5	20,0	7,5	80,9	33,7	63,4	20,9	33,8
2005**	31,8	7,4	7,6	106,0	33,0	38,5	20,8	16,9
İTHALAT								
	Tekstil ve Giyim		Demir-Çelik		84,85,87. Fasıllar*		Sanayi Ürünleri	
	Pay (%)	P.Değ.(%)	Pay (%)	P.Değ.(%)	Pay (%)	P.Değ.(%)	Pay (%)	P.Değ.(%)
1993	4,1	-	12,1	-	42,9	-	38,4	-
1994	4,6	-12,9	12,4	-19,4	40,1	-26,6	40,8	16,3
1995	4,9	65,4	11,0	36,8	39,2	51,2	40,2	52,0
1996	6,0	66,5	9,0	12,4	43,9	53,5	38,2	30,6
1997	6,5	16,8	7,5	-10,0	47,2	15,7	36,7	3,1
1998	5,9	-11,5	6,1	-21,7	48,6	-0,5	37,4	-1,2
1999	6,2	-7,5	4,4	-35,7	48,7	-10,8	38,4	-8,7
2000	5,3	7,1	5,0	41,3	51,5	31,3	36,4	17,9
2001	7,0	-9,3	5,5	-24,6	42,3	-43,5	43,5	17,9
2002	7,0	28,0	6,4	49,0	42,4	27,9	42,3	24,0
2003	5,7	10,2	7,6	60,9	44,1	41,4	40,8	31,0
2004**	4,5	18,9	6,7	26,1	48,3	57,0	39,1	36,4
2005***	5,0	6,1	8,5	39,8	44,8	9,7	40,3	4,7

*Makineler (84), Elektrikli ve elektronik ürünler(85), Motorlu taşıtlar ve parçaları (87)

**1 Mayıs 2004'ten itibaren 25 üyeli AB

***Ocak-Şubat

Kaynak: DTM, agws, 2005

Türkiye ile AB arasındaki dış ticaret payları ve parasal değişimler Türkiye'nin AB'ye olan ihracatı ve ithalatı açısından, bu entegrasyona en çok destek veren fason çalışan bazı işletmelerin dış ticaret payları, Tablo 1'deki verilere göre, temel olarak payı yıllar içinde düşüş göstermiş ve 1993-2005 yılları arasında yükselen bir trendi göstermiştir. 25 üyeli AB'ye olan ihracatta 2003 yılında ortalama %48,9'luk paya sahiptir. İthalat açısından bakıldığında, Türkiye'nin AB'ye olan ithalatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir. GB sonrası dönemde %6,5 olarak gerçekleşmiştir. GB çerçevesinde karşılaştırıldığında ise Türkiye'nin AB'ye olan ithalatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir. GB çerçevesinde karşılaştırıldığında ise Türkiye'nin AB'ye olan ithalatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir.

Demir-çelik sektöründe ise Türkiye'nin AB'ye olan ihracatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir. GB çerçevesinde karşılaştırıldığında ise Türkiye'nin AB'ye olan ithalatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir.

Makineler, elektronikler, taşıtlar ve parçaları toplam ihracat içerisindeki payı, 1993'te %11,2 ve 2004'te ise %31,4 olarak gerçekleşmiştir. GB sonrasında ortalama %31,4 olan pay GB sonrasında ortalama %31,4 olarak gerçekleşmiştir. GB sonrasında ortalama %31,4 olarak gerçekleşmiştir. GB sonrasında ortalama %31,4 olarak gerçekleşmiştir.

Sanayi ürünlerinin ihracatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir. GB çerçevesinde karşılaştırıldığında ise Türkiye'nin AB'ye olan ithalatı, 1993'ten itibaren GB'ye sahipken GB sonrasında bu pay ortalamada %48,9 olarak gerçekleşmiştir.

3. KULLANILAN MODELİN TANIMLANMASI

Uygulama için Viaene'nin (1994) modeli kullanılmıştır. Buna göre Viaene'nin modeli aşağıdaki gibidir:

$$M_{ij} = \beta_1 AV_{it} + \beta_2 CU_{it} + \beta_3 P_{jt} + \alpha \Sigma$$

$$M_{ji} = \beta_1 AV_j + \beta_2 CU_j + \beta_3 P_{it} + \alpha \Sigma$$

M_{ij} (M_{ji}), i (j bölgesinden) ülkesinden j (i ülkesine) bölgesine olan ithalat. AV_i (AV_j), i ülkesinin (j bölgesinin) reel brüt katma değeri. CU_i (CU_j) i ülkesinin (j bölgesinin) kapasite kullanım oranı. P_i (P_j) i ülkesinin (j bölgesinin) ihrac fiyatı. M_{ih} (M_{jh}) i 'nin (j 'nin) dünyanın kalanından ithalatını temsil etmektedir. Viaene, modelleri 3 Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemiyle tahmin etmiştir.

Bu çalışmada, Viaene'den farklı olarak modele ihrac fiyatları yerine reel döviz kuru endeksi ve gümrük birliğinin etkisini ölçen kukla değişken eklenmiştir. Ayrıca Viaene'nin yönteminden farklı olarak da Panel Veri yöntemiyle tahminler yapılırken üç yaklaşım uygulanmıştır. Birincisinde sektörel ithalat ve ihracat döviz kuru ve gelir esneklikleri için ayrışimsız model (İhracat için Mod.1.1 ve ithalat için Mod.2.1), ikincisinde sektör etkileriyle genişletilmiş modeller (ihracat için Mod.1.2 ve ithalat için Mod.2.2), üçüncüsünde de ülke etkileriyle genişletilmiş modeller (ihracat için Mod.1.3 ve ithalat için Mod.2.3) kanalıyla döviz kuru ve gelir esneklikleri tahmin edilecektir. Ülkeler ve sektörler için kullanılan kukla değişkenler tüm değişkenlerle etkileşim halinde kullanılarak ülkeler ve sektörler arası farklılıklar incelenmiştir. Buna göre sektörel ihracat modelini aşağıdaki formlarda yazabiliriz;

$$\text{Mod.1.1: } EX_{jt} = \beta_{01} + \beta_{11} \ln VA_{jt} + \beta_{21} \ln CU_{jt} + \beta_{31} \ln RER_{jt} + \beta_{41} \ln ROW_{ht} + \beta_{51} (D_{cu})_{jt} + u_t$$

$$\text{Mod.1.2: } EX_{jt} = \beta_{02} S_i + \beta_{12} (S_i \cdot \ln VA)_{jt} + \beta_{22} (S_i \cdot \ln CU)_{jt} + \beta_{32} (S_i \cdot \ln RER)_{jt} + \beta_{42} (S_i \cdot \ln ROW)_{jht} + \beta_{52} (S_i \cdot D_{cu})_{jt} + \beta_{62} (S_i D_{cu} \cdot \ln VA)_{jt} + \beta_{72} (S_i D_{cu} \cdot \ln CU)_{jt} + \beta_{82} (S_i D_{cu} \cdot \ln RER)_{jt} + \beta_{92} (S_i D_{cu} \cdot \ln ROW)_{ht} + u_t$$

$$\text{Mod.1.3: } EX_{jt} = \beta_{03} Z_j + \beta_{13} (Z_j \cdot \ln VA)_{jt} + \beta_{23} (Z_j \cdot \ln CU)_{jt} + \beta_{33} (Z_j \cdot \ln RER)_{jt} + \beta_{43} (Z_j \cdot \ln ROW)_{jht} + \beta_{53} (Z_j \cdot D_{cu})_{jt} + \beta_{63} (Z_j D_{cu} \cdot \ln VA)_{jt} + \beta_{73} (Z_j D_{cu} \cdot \ln CU)_{jt} + \beta_{83} (Z_j D_{cu} \cdot \ln RER)_{jt} + \beta_{93} (Z_j D_{cu} \cdot \ln ROW)_{ht} + u_t$$

EX_{jt} , Türkiye'nin j 'inci AB ülkesine t döneminde yaptığı sektörel ihracatın 11 AB ülkesine yaptığı toplam sektörel ihracat içindeki payı.

VA , j 'inci AB ülkesine ait imalat sanayi sektörel katma değerleri.

CU , j 'inci AB ülkesine ait imalat sanayi sektörel kapasite kullanım oranları.

RER , Reel döviz kuru endeksi.

ROW , Türkiye'nin 11 AB ülkesi dışında dünyanın kalanına yaptığı sektörel ihracatı.

h , seçilen 11 AB ülkesi dışında dünyanın diğer ülkeleri.

S_i , i 'inci sektöre ait sektörel kukla değişkeni. (Sektörler için kullanılan kukla değişkenler tüm değişkenlerle etkileşim halinde kullanılarak sektörlerarası farklılıkları göstermektedir).

Sektörel ithalat modelleri de aşağıdaki formlarda gösterilebilir;

$$\text{Mod.2.1: } IM_{jt} = \lambda_{01} + \lambda_{11} \ln VAT_{jt} + e_t$$

$$\text{Mod.2.2: } IM_{jt} = \lambda_{02} S_i + \lambda_{12} (S_i \cdot \ln ROWT)_{ht}$$

$$+ \lambda_{52} (S_i \cdot D_{cu} \cdot \ln RER)_{jt} + \lambda_{92} (S_i D_{cu} \cdot \ln ROWT)_{ht}$$

$$\text{Mod.2.3: } IM_{jt} = \lambda_{03} Z_j + \lambda_{13} (Z_j \cdot \ln ROWT)_{ht}$$

$$+ \lambda_{53} (Z_j \cdot D_{cu})_{jt} + \lambda_{83} (Z_j D_{cu} \cdot \ln RER)_{jt} + \lambda_{93} (Z_j D_{cu} \cdot \ln ROWT)_{ht}$$

IM_{it} , Türkiye'nin j 'inci AB ülkesinden yaptığı toplam sektörel ihracatın i 'inci AB ülkesine yaptığı toplam sektörel ihracat içindeki payı.

$GDPT$, Türkiye'nin reel GSYİH'si.

VAT , Türkiye'ye ait imalat sanayi sektörü.

CUT , Türkiye'ye ait imalat sanayi sektörü.

$ROWT$, Türkiye'nin 11 AB ülkesi dışında dünyanın kalanına yaptığı sektörel ihracatı.

Uygulama kısmında dikkate Türkiye'nin ile AB arasındaki GB (1993 öncesi) Birliğe dahil olan ülkeler (1993-1999 yılları arasında birliğe dahil olan Lüksembourg-, Danimarka, Fransa, Almanya, İrlanda, Yunanistan, Avusturya, İtalya, Belçika ve Yunanistan uygulamamızda BELUKS olarak bilinen bir ekonominin ortak kararlar almak zorundadırlar) çalışmamızda bu iki ülkeye ait veriler kullanılmıştır.

İki gruba ayrılan modellerde Türkiye'nin üzerine VA ve ROW değişkenleri (Database)'den elde edilen ortalamaları kullanılmıştır. RER 'in hesaplanması için reel döviz kuru endeksleri kullanılmıştır. İthalat ve ihracat modellerinde de Türkiye açısı

Dış ticarete konu olarak imalat sanayi sektörü seçimi nedeni, GB anlaşma koşulları ve AB ülkelerinin 1988-2002 dönemi verileri kullanılmıştır. İhracat ve ithalat verileri kullanılmıştır. İmalat sanayi alt dal ayrımı için

Verilerin derlenmesinde farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Buna göre, analize konu olan ülkelerin iki taraflı sektörel ithalat ve ihracat verileri, genel ithalat ve ihracat verileri, imalat sanayi fiyat endeksleri ile ilgili AB ülkelerinin katma değer verileri, SourceOECD Statistics, Türkiye'nin katma değer ve kapasite kullanım oranı ve dış ticaret fiyat endeks verileri TÜİK, tüm ülkelere ait GSYİH ve ortalama döviz kuru serileri, IFS veri sayfasından, ilgili AB ülkelerinin kapasite kullanım oranları ve Yunanistan hariç diğer AB ülkelerinin dış ticaret fiyat endeksleri EUROSTAT kaynaklarından derlenmiştir. Yunanistan'ın ithalat ve ihracat fiyat endeksi Yunanistan İstatistik Kurumundan istenerek derlenmiştir.

4. PANEL VERİ ANALİZİ UYGULAMALARI

Ülke seçim kriterimiz varsayımı altında kullandığımız örneklem, ana kütlelin tamamını kapsamaktadır. Aynı şekilde, uygulamaya konu olan imalat sanayi sektörleri de örnekleminden tesadüfi olarak değil, ana kütlelin tamamından oluştuğu için çalışmada sabit etkiler modeli tercih edilmiştir (Yiğit ve Kutan, 2004, s.12). Ayrıca, sabit etkiler modelinin bir diğer seçim nedeni de, Türkiye ile ticaret yapan ilgili AB ülkelerinin yapısal farklılıklarını göstermesini dikkate almasını sağlamasıdır (Neyaptı, Taşkın ve Üngör, 2004, s.67). Bütün bu önbilgilerden dolayı uygulamamızdaki ithalat ve ihracat gelir-esneklik ve akım modelleri sabit etkiler modeli çerçevesinde analize tabi tutulacaktır. Böylece, her ülkenin ve sektörün ilgili modeller çerçevesinde dış ticaretimize olan sabit etkileri ayrıştırılmış olacaktır.

4.1. Sabit Etkiler Modelleri Analizi

İmalat sanayi alt sektörlerine ait ihracat ve ithalat verileri kullanılarak ihracat için Mod.1.1 ve ithalat için Mod.2.1 modelleri sabit etkiler yöntemiyle tahmin edilmişlerdir. Elde edilen analiz sonuçları Tablo 2.'de rapor edilmiştir.

Tablo 2. Sektörel İthalat ve İhracat Modelleri İçin Sabit Etkiler Modeli Sonuçları

Model Değişken	Mod.1.1.			Mod.2.1.		
	Katsayı	t-değeri	p-değeri	Katsayı	t-değeri	p-değeri
C	0.12057	8.20917	0.00000	0.09643	13.84625	0.00000
VA	-0.00340	-4.61209	0.00000	-0.00070	-2.41492	0.01590
CU	0.00048	4.60389	0.00000	0.00002	3.78195	0.00020
RER	-0.00105	-2.29226	0.02200	-0.00041	-2.04480	0.04100
ROW	0.00014	1.21938	0.22290	0.00064	2.94798	0.00320
Dcu	-0.03165	-1.28897	0.19760	0.00235	2.48643	0.01300
D1994	-0.00049	-0.44233	0.65830	0.00022	0.60626	0.54440
DcuVA	0.00021	0.65518	0.51250	-0.00004	-0.45870	0.64650
DcuCU	0.00024	0.95845	0.33800	-0.00001	-1.03403	0.30130
DcuDRER	0.00101	3.12695	0.00180	0.00007	0.73397	0.46310
DcuDROW	0.00023	4.20827	0.00000	-0.00010	-1.23399	0.21740
R ²	0.88			0.91		
Kesit sayısı	110			110		
Gözlem Toplamı	1650			1650		
Not: t istatistiği için anlamlılık düzeyleri: %1 = 2.5846; %5 = 1.9430; %10= 1.6173						

Tablo 2'de Mod.1.1 ve Mod.2.1 kullanımı oranı değişkenin katsayısı negatif etkiyi göstermektedir. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunmamaktadır. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı, GB kukla olarak anlamlı bulunmadığıdır. Bu durum GB sonrasında sektöre önceki döneme göre AB ülkelerinde

GB kukla değişkeni ile diğer 1.1'deki Dcu.RER ve Dcu.ROW içi sonrası dönemde öncekine göre küklesi haricinde Türkiye'nin dünya yaşandığını göstermektedir. Aynı olarak anlamsızdır.

4.2. Sektör Etkileriyle Geniş

İhracat ve ithalat modelleri için bir farklılığın olup olmadığının araştırılması için genişletilmiştir. Bu şekilde her birle tek tek çarpılmıştır. Böylece h edilmiştir. Mod.1.2 ve Mod.2.2 in kuklalar ile ayrıştırılmasıyla elde e

Tablo 3. Sektör Etkileriyle Genişletilmiş Panel ve Veri Analizi*

Model Değişken	Mod.1.2.			Mod.2.2.		
	Katsayı	t-değeri		Katsayı	t-değeri	
S1	-0.5274	-3.9092	S1	-0.5274	-3.9092	S1
S2	-0.1934	-1.3859	S2	-0.1934	-1.3859	S2
S3	-0.2948	-3.0069	S3	-0.2948	-3.0069	S3
S4	0.1631	0.8178	S4	0.1631	0.8178	S4
S5	-0.3234	-3.4325	S5	-0.3234	-3.4325	S5
S6	0.0873	4.7794	S6	0.0873	4.7794	S6
S7	-0.0194	-0.1921	S7	-0.0194	-0.1921	S7
S8	-0.1316	-1.0995	S8	-0.1316	-1.0995	S8
S9	0.4590	3.1344	S9	0.4590	3.1344	S9
S10	0.0548	1.2458	S10	0.0548	1.2458	S10
S1Dcu	0.0804	0.3258	S1Dcu	0.0804	0.3258	S1Dcu
S2Dcu	0.5523	1.9660	S2Dcu	0.5523	1.9660	S2Dcu
S3Dcu	0.7114	3.7023	S3Dcu	0.7114	3.7023	S3Dcu
S4Dcu	1.2437	3.2625	S4Dcu	1.2437	3.2625	S4Dcu
S5Dcu	0.1635	0.9127	S5Dcu	0.1635	0.9127	S5Dcu
S6Dcu	-0.1215	-0.6241	S6Dcu	-0.1215	-0.6241	S6Dcu
S7Dcu	0.1098	0.5045	S7Dcu	0.1098	0.5045	S7Dcu
S8Dcu	-0.0045	-0.0213	S8Dcu	-0.0045	-0.0213	S8Dcu
S9Dcu	0.1812	0.6981	S9Dcu	0.1812	0.6981	S9Dcu
S10Dcu	-0.1366	-0.4421	S10Dcu	-0.1366	-0.4421	S10Dcu
R ²	0.73			0.67		
Kesit sayısı	110			110		
Gözlem Toplamı	1650			1650		
Sektörler: S1, Gıda Ürünleri, İçkiler ve Tütün; S2, Tekstil, Tekstil Ürünleri, Deri Giyim ve Ayakkabılar; S3, Ağaç Ürünleri ve Mantarlar; S4, Kağıt Hamuru, Kağıt, Kağıt Ürünleri, Basım-Yayın; S5, Kimyasallar, Kauçuk, Plastikler ve Yakıt Ürünleri; S6, Diğer Metal Dışı Mineral Ürünler; S7, Metal Ana Sanayi ve İşlenmiş Metal Ürünler; S8, Makine ve Ekipmanlar; S9, Taşıma Araçları ve Ekipmanları; S10, Diğer İmalat Sanayi Ürünleri;						
Not: t istatistiği için anlamlılık düzeyleri: %1 = 2.5846; %5 = 1.9430; %10= 1.6173						

Tablo 3’de Mod. 1.2 ve Mod.2.2’ye ait sonuçlar rapor edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Mod.1.2’de Gıda Ürünleri ve İçkiler (S1), Ağaç Ürünleri ve Mantarlar (S3), Kimyasallar-Kauçuk-Plastik Ürünleri (S5), Diğer Metal Dışı Mineral Ürünler (S6) ile Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörleri ihracat üzerinde etkili iken;

* 3,4, 5 ve 6 no’lu tablolardaki bilgiler sayfa sınırlaması nedeniyle özet olarak verilmiştir.

Mod.2.2.’de ise Ağaç Ürünleri ve Metal Ana Sanayi ve İşlenmiş Metal Ürünleri (S7) ile Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörleri ihracat üzerinde etkilidir. Her iki model dikkate alınarak Mod.1.2’de Ağaç Ürünleri (S3) ile Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörleri ihracat üzerinde etkili bulunmuştur. Bu durumda katsayıların negatif olması, sektörler arası farklılığın, bir sektörün diğer sektörlerin ihracatına olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir. Buna göre baz sektör olarak Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörü belirlenmiştir.

GB’nin sektörler üzerindeki etkisi, Mod.1.2’de Tekstil ve Deri Giyim ve Ayakkabılar (S2) sektörleri ihracat üzerinde pozitif bulunmuştur. Bu sonuç, tekstil sektöründe bir artış vardır. Ancak, tekstil sektörünün ihracatına anlamsız çıkması belirsizliğe işaret etmektedir. Mod.2.2’de ise Kağıt Hamuru ve Ürünleri (S4) ile makine ve ekipmanları (S8) ile Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) ile diğer sektörler arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3’de Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörü daha etkili olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç, tekstil sektörü ile diğer sektörler arasındaki farkı göstermektedir. Bu veri analizi sonucu Tablo 4’de verildiği gibi, tekstil sektörü (S9) farklılığı açığa çıkartmak için diğer sektörler ile Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) ile diğer sektörler arasında ilişki olarak anlamlı olduğunda ilgilidir.

Tablo 4. Baz Sektörlü Genişletilmiş Panel Veri Analizi

Model Değişken	Mod.1.2.			Mod.2.2.		
	Katsayı	t-değeri	p-değeri	Katsayı	t-değeri	p-değeri
sabit	0.4590	3.1344	0.0018	0.2780	2.1497	0.0317
S1	-0.5274	-3.8529	0.0001	-0.3728	-0.7503	0.4532
S2	-0.1934	-1.3660	0.1721	0.3784	0.3837	0.7013
S3	-0.2948	-2.9636	0.0031	0.4356	1.6738	0.0944
S4	0.1631	0.8060	0.4203	1.7343	2.8749	0.0041
S5	-0.3234	-3.3831	0.0007	-0.1469	-0.2258	0.8213
S6	0.0873	4.7106	0.0000	0.7757	1.3026	0.1929
S7	-0.0194	-0.1893	0.8499	1.6290	1.8609	0.0629
S8	-0.1316	-1.0837	0.2787	1.7681	3.3301	0.0009
S10	0.0548	1.2278	0.2197	0.1960	0.9042	0.3660
R ²	0.72			0.65		
Kesit sayısı	100			100		
Gözlem Toplamı	1500			1500		
Sektörler: S1, Gıda Ürünleri, İçkiler ve Tütün; S2, Tekstil, Tekstil Ürünleri, Deri Giyim ve Ayakkabılar; S3, Ağaç Ürünleri ve Mantarlar; S4, Kağıt Hamuru, Kağıt, Kağıt Ürünleri, Basım-Yayın; S5, Kimyasallar, Kauçuk, Plastikler ve Yakıt Ürünleri; S6, Diğer Metal Dışı Mineral Ürünler; S7, Metal Ana Sanayi ve İşlenmiş Metal Ürünler; S8, Makine ve Ekipmanlar; S9, Taşıma Ekipmanları; S10, Diğer İmalat Sanayi Ürünleri;						
Not: t istatistiği için anlamlılık düzeyleri: %1 = 2.5846; %5 = 1.9430; %10= 1.6173						

Tablo 4’de sunulduğu üzere, Mod.1.2’de Taşıma araçları ve Ekipmanları (S9) sektörü ile Gıda Ürünleri ve İçecekler (S1), Ağaç Ürünleri ve Mantarlar (S3), Kimyasallar ve Plastikler (S5) ve Diğer Metal Dışı Mineral Ürünler (S6) sektörleri arasında önemli bir farklılık vardır. Diğer sektörlerin tahminleri istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu da Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörü ile bu sektörler arasında bir farklılığın bulunmadığını göstermektedir. Mod.2.2’de ise Taşıma araçları ve Ekipmanları (S9) sektörü ile Ağaç Ürünleri ve Mantarlar (S3), Kağıt Ürünleri ve Basım-Yayın (S4), Diğer Metal Dışı Mineral Ürünler (S6) ve Makine ve Ekipmanlar (S8) sektörleri arasında önemli farklılık bulunmuştur. Diğer sektörlerin tahminleri istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu da Taşıma Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörü ile bu sektörler arasında bir farklılığın bulunmadığını göstermektedir.

4.3. Ülke Etkileriyle Genişletilmiş Panel Veri Analizi

İmalat sanayi alt sektörlerinin ihracat ve ithalatında ülkeler arasında bir farklılığın olup olmadığının araştırılmasına yönelik olarak ülke etkileri kukla değişkenleri ile analiz genişletilmiştir. Her bir ülke kukla değişkeni, açıklayıcı değişkenlerle ayrı ayrı çarpılmıştır. Böylece her ülkeye ait açıklayıcı değişkenlerin katsayıları elde edilmiştir.

Mod.1.3 imalat sanayi ihracat ve ithalatında ülke etkileri kukla değişkenleri ile ayrıştırılmasıyla elde edilmiştir.

Tablo 5. Ülke Etkileri

Değişken	Model	Katsayı	t-değeri
Z1		-0.3195	
Z2		-0.0537	
Z3		0.7015	
Z4		3.8357	
Z5		0.2620	
Z6		0.0075	
Z7		-1.4123	
Z8		-0.0882	
Z9		0.0107	
Z10		0.0483	
Z11		-5.7757	
Z1Dcu		-0.1677	
Z2Dcu		0.1142	
Z3Dcu		0.0440	
Z4Dcu		-1.1151	
Z5Dcu		0.1815	
Z6Dcu		0.0009	
Z7Dcu		1.8857	
Z8Dcu		-0.4818	
Z9Dcu		0.0289	
Z10Dcu		-0.4675	
Z11Dcu		4.8077	
R ²			
Kesit sayısı			
Gözlem Toplamı			
Açıklama: Z1: Belüks, Z2: Danimarka, Z3: Fransa, Z4: İngiltere, Z5: Almanya, Z6: Hollanda, Z7: İtalya, Z8: Portekiz, Z9: Danimarka, Z10: Fransa, Z11: İngiltere;			
Not: t istatistiği için anlamlılık düzeyleri: %1 = 2.5846; %5 = 1.9430; %10= 1.6173			

Tablo 5’de verilen sonuçlara göre, Belüks (Z1), Danimarka (Z2), Fransa (Z3), İngiltere (Z11) ihracat üzerinde önemli etkiler olmuştur. Her iki model dikkate alındığında, Belüks (Z1), Danimarka (Z2), Fransa (Z3), Almanya (Z4), Portekiz (Z5), Hollanda (Z6), İtalya (Z7), Danimarka (Z9), Fransa (Z10) ve İngiltere (Z11) ihracat üzerinde önemli etkiler olmuştur. Her iki model dikkate alındığında, Belüks (Z1), Danimarka (Z2), Fransa (Z3), Almanya (Z4), Portekiz (Z5), Hollanda (Z6), İtalya (Z7), Danimarka (Z9), Fransa (Z10) ve İngiltere (Z11) ihracat üzerinde önemli etkiler olmuştur.

many (Z4) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ülkelerarası farklılığın bulunmasında baz ülke seçimi yapılması gerekiyordu. Ancak her iki modelde üç ülke istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumda katsayı işareti en büyük ve olasılık değeri en küçük olan ülke seçilecektir. Bu durumda baz ülke olarak Almanya (Z4) seçilecektir.

GB'nin ülkelerle olan dış ticaret üzerindeki etkileri GB kukla değişkeni ile açığa çıkartılmıştır. Buna göre Mod.1.3'de Beluks (Z1) ve Danimarka (Z2) için GB kukla değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Danimarka'nın katsayı işaretinin pozitif olması bu ülkeye ihracatta GB öncesi döneme göre artışı, negatif olan Beluks içinse azalışı göstermektedir. Mod.2.2.3'de ise Almanya (Z4), İtalya (Z7) ve Hollanda (Z8) için GB kukla değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu ülkelerden Almanya (Z4) ve İtalya (Z7) için katsayı pozitif işaretli bulunmuştur. Katsayı işaretinin pozitif olması bu ülkelere yapılan sektörel ithalatta GB öncesi döneme göre artış kaydedilmiştir. Diğer taraftan, Hollanda (Z8) için katsayı negatif işaretli bulunmuştur. Katsayı işaretinin negatif olması bu ülkeden yapılan sektörel ithalatta GB öncesi döneme göre azalış olduğunu göstermiştir. Her iki modelde diğer ülkeler için GB kuklası istatistiksel olarak anlamsız çıkması belirsizliğe işaret etmektedir.

Tablo.5'de Almanya (Z4)'nın bütün modellerde daha etkili olduğu bulunmuştur. Buna dayanarak bu ülke ile diğer ülkeler arasındaki farklılığı vurgulamak için yapılan genelleştirilmiş panel veri analizi sonucu Tablo 6'da verilmiştir. Analizde Almanya (Z4) farklılığı açığa çıkartmak için sabit alınmıştır. Genel bir ifade ile Almanya (Z4) ile diğer ülkeler arasındaki farklılığa işaret eden katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olduğunda ilgili sektörler ile arasında farklılığın olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Baz Ülkeli Genişletilmiş Panel Veri Analizi

Model Değişken	Mod.2.1.3.			Mod.2.2.3.		
	Katsayı	t-değeri	p-değeri	Katsayı	t-değeri	p-değeri
Sabit	3.8357	7.7700	0.0000	0.1532	2.1729	0.0299
Z1	-0.3195	-5.2221	0.0000	-0.0368	-0.7611	0.4467
Z2	-0.0537	-1.7362	0.0827	-0.0347	-3.2642	0.0011
Z3	0.7015	2.8444	0.0045	-0.2894	-3.7663	0.0002
Z5	0.2620	1.8656	0.0623	0.0074	0.3457	0.7296
Z6	0.0075	0.2050	0.8376	0.0135	0.7647	0.4446
Z7	-1.4123	-1.7081	0.0878	0.0103	0.4582	0.6469
Z8	-0.0882	-0.6038	0.5461	0.0306	1.0630	0.2879
Z9	0.0107	0.3623	0.7172	0.0608	3.3342	0.0009
Z10	0.0483	0.2982	0.7656	0.0517	2.2607	0.0239
Z11	-5.7757	-1.6690	0.0953	0.0249	0.7275	0.4670
R ²	0.71			0.81		
Kesit sayısı	100			100		
Gözlem Toplamı	1500			1500		
Açıklama: Z1: Beluks, Z2:Danimarka, Z3:Fransa, Z4:Almanya, Z5: Yunanistan, Z6:İrlanda, Z7:İtalya, Z8:Hollanda, Z9:Portekiz, Z10: İspanya, Z11:İngiltere						
Not: t istatistiği için anlamlılık düzeyleri: %1 = 2.5846; %5 = 1.9430; %10= 1.6173						

Tablo 6'da sunulduğu üzere, ka (Z2), Fransa (Z3), Yunanistan (Z5) ile bu ülkeler arasında farklılık vardır. Diğer ülkelerin tahmini katsayıları Almanya (Z4) ile bu ülkeler arasında Mod.2.3'de ise Almanya (Z4) ile Danimarka (Z2) arasında önemli farklılık bulunmuştur. Bu farklılık bu sonuçlar olarak anlamlı çıkmamıştır. Diğer taraftan, Portekiz (Z9) ile İspanya (Z10) arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu da Almanya (Z4) ile diğer ülkeler arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermektedir.

SONUÇ

Sektörel ithalat ve ihracat verileri panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. İmalat sektörleri ve sektörler arasında bir farklılık bulunmuştur. Ülkeler ve sektörler etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir.

Ülke etkileriyle genişletilmiş panel veri analizi Mod.1.3 (EX)'de Beluks, Danimarka (Z2), Türkiye'nin ihracatı üzerinde etkili bulunmuştur. Almanya, Portekiz ve İspanya Türkiye'nin ihracatı üzerinde etkili bulunmuştur.

Ülkelerarası farklılığın bulunması, sektörler arasında anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir. Ancak, Her iki modelde de baz ülke ile ilgili veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir.

Sektör etkileriyle genişletilmiş panel veri analizi Mod.1.2'de Gıda Ürünleri ve İçecekler (S5), Sallar-Kauçuk-Plastik Ürünleri (S5), Araçları ve Ekipmanları (S9) sektörleri ile Ağaç Ürünleri ve Mantarlar (S9) sektörleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Sanayi ve İşlenmiş Metal Ürünleri (S9) ve Ekipmanları (S9) sektörleri de dikkate alındığında Ağaç Ürünleri (S9) sektörleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir.

Türkiye'nin sektörel ithalatı ve ihracatı üzerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir. Ülkeler ve sektör etkileri kukla değişkeni ile analiz edilmiştir.

Analiz sonucunda en etkili sektör olarak bulunan Taşıma Araçları ve Ekipmanları sektörü, uygulamaya konu olan diğer sektörlerle göre stratejik sektör olarak da değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Çünkü Türkiye'nin yukarıda bahsedilen bölge piyasalarına yakınlığı, sektörün birçok sektörle entegre olması ve bu yönüyle türev talep oluşturması, rekabet gücü ve katma değeri yüksek ürün bileşenlerine sahip olması, genç nüfusun yoğun olduğu Türkiye'de geniş bir pazar payının olması yanında ekonominin itici gücü olma potansiyeli gibi dinamikler hem analiz sonucunu hem de Taşıma Araçları ve Ekipmanları sektörünü stratejik özelliklere sahip sektör olarak değerlendirme olanağını destekler niteliktedir. Ayrıca, Avrupa ile mukayese edildiğinde Türkiye'de özel taşıt araç kullanım eğiliminin yüksek olmasından dolayı genç nüfusun yoğunluğu geniş bir pazar payının varlığına işaretler. Bu tüketim alışkanlığı ve piyasa özelliği de belirtilen sonuçları destekler niteliktedir.

Taşıma Araçları ve Ekipmanları sektörü sanayileşmiş ülkelerde ekonominin en önemli sektörlerinden biridir. Bunun nedeni, diğer sanayi dalları ve ekonominin diğer sektörleri ile olan çok yakın ilişkisidir. Özellikle demir-çelik, petro-kimya, tekstil, cam, elektronik, makine gibi ekonominin lokomotifleri olan birçok temel sektöre entegre olduğu için, bu sektörler sağladığı girdi, satış hasılatı, yarattığı katma değer, gerçekleştirilen ihracat değeri, vergi ve ücret ile ekonominin içinde kilit bir role sahiptir. Ayrıca, sektör, nitelik ve niceliği açısından teknolojik gelişmenin de sürükleyicilerinden birisidir. Sektör, hammadde ve yan sanayi ile otomotiv ürünlerinin tüketiciye ulaşmasını sağlayan ve bunu destekleyen pazarlama, servis, akaryakıt, finans ve sigorta sektörlerinde geniş iş hacmi ve istihdam yaratmaktadır. Turizm, altyapı, inşaat, ulaştırma ve tarım sektörlerinin gerek duyduğu her çeşit motorlu araçlar sektör ürünleri ile sağlanmakta ve ayrıca, savunma sanayinin gelişmesinde ve teknolojik düzeyin yükselmesinde temel oluşturmaktadır. Bu nedenle, sektördeki değişimler ekonominin tümünü yakından ilgilendirmektedir. Bu özellikleri nedeni ile stratejik bir sektör olarak bütün ülkelerin yakın ilgisi çekmekte ve sektöre yönelik özel planlamalar yapılmaktadır. Dünya konjonktüründe yaşanan gelişmelerden dolayı sektörde, rekabet, büyük yoğunluk kazanmaktadır. Bu bağlamda, sektöre yeni üreticilerin girmesi ve geleceğe yönelik yatırım eğilimleri açısından bir başka etken ise, AB açısından, Türkiye'nin, özellikle Avrupa, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Türk Cumhuriyetleri pazarlarına yakınlığı olduğu ifade edilebilir. Bunlara ek olarak, Uzakdoğu Asya otomotiv firmalarının AB'ye açılmada Türkiye'yi bir merkez olarak görmesi ve özellikle GB sürecinde ve sonrasında yatırımlarını Türkiye'ye kaydırmaya başlamaları sektörün ne denli stratejik öneme sahip olduğunun bir diğer göstergesi olarak görülebilir. Ayrıca, birinci bölümde yapılan ülke değerlendirmelerinde de görüldüğü üzere Türkiye'nin analize konu olan ülkelerle olan dış ticaret ilişkisinde sektör, dikkate değer bir önem taşımaktadır.

- MIHÇI, S. and AKKOYUNLU-W. "European Union on the Manufacturing Industry", *gramme*, Nottingham, 9-1
- DTM, [Dış Ticaret Müsteşarlığı] Tarihi:10.05.2005.
- ERZAN, Refik ve FİLİZTEKİN, "the Customs. Union", *Eur*
- FİLİZTEKİN, Alpay (2003), "Gür 12. Ulusal Kalite Kongres
- FİSUNOĞLU, H.Mahir ve YEŞİLİ ğu'na Üyeliğinin Dış Tica Yarışma Sonuçları Kitapç
- HARRISON, Glenn W., RUTHE "Piecemeal Trade Reform", *World Bank Economic Re*
- HARRISON, Glenn W., RUTHE "Economic Implications f", *World Bank Policy Resear*
- Mercenier, J. ve YELDAN, Ering Union with Europe Enough
- NEYAPTI, Bilin, TAŞKIN, Fatma Union Agreement Really on Policy Modeling, July
- NEYAPTI, Bilin, TAŞKIN, Fatma Türkiye'nin Bölgesel Tic Bölgesinde Dış Ticaret ve
- SEKİ, İsmail. (2005), "Gümrük B 1985-2003", *VIII. İktisat O*
- TOGAN, Subidey (2004), "Turk 27(7), p.1013-1045.
- VIAENE, Jean Marie (1982), "A C Quantification of the Lon", *University DPS*, 8115/G.
- YIGIT, Taner and KUTAN, M. Growth, and Real Conve Review.